

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Mariae Gratiani A Burgo S. Sepulchri Episcopi Amerini De Vita Joannis Francisci Commendoni Cardinalis Libri Quatuor

Graziani, Antonio Maria

Parisiis, 1669

Cap. XI. De quibusdam quae adventantem Regem auctor edocuit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9616

*De quibusdam qua adventantem Regem
auctor edocuit.*

CAPUT XL

EGO cùm egressum Galliã transisse Rhenum certis nunciis allatum esset, profectus Cracoviã, conventisque ex itinere Archiepiscopo Gnesnensi, atque aliquot Catholicorum Principibus, & à singulis acceptis ad Regem mandatis, ad sexcenta millia passuum obviam profectus, in Saxonia illi occurri. Cum eo præter Poloniæ Legatos, quorum suæ quisque privatim rei intendebat, nemo erat, qui Poloniæ rerum, sed minimè qui hominum gnarus esset; nam è tribus Legatis, qui ad petendum Regnum venerant, Lillius per Russiam, ac Valachiam perrexerat in Thraciam, ut Constantinopoli apud Regem Turcarum moraretur: Lansachius cùm navim apud Gedanum conscendisset, sperans maturiùs per Balticum mare, si venti aspirassent, in Galliam se perventurum, à Rege Daniæ retentus Copinagii fuerat: Monlucus (is princeps legationis fuit) tam multis in Polonia se-ingentibus promissis obstrinxerat, ut cùm omnes non eluffisset solùm reversus in Galliam; sed quò suã vniùs operã, industriãque cariùs aestimaretur à Regibus, omnium reliquorum studia, meritã-

Ccc iij

que malignè verbis elevasset , adeò in se Polonorum accenderat iras , vt Rex tutius , consultiusque esse statuerit eum in Gallia relinquere : gratior ob id adventus meus Regi , hisque , qui Regi in consilio erant , fuit ; quippe ab expertis odii , amorisque , nec privatim vlli , aut parti , aut homini addicto , certa omnia , atque ex vero hausta audituri aliquando videbantur , apud quos præsente , ac iubente Rege plenissimè , quantum tenuitas nostra tulit , de tota illius Reipublicæ forma , statumque differui ; & , quod juvenis ipsius auribus jucundum imprimis accidit , haudquaquam Regis vim , potestatemque tam mutilam , comminutamque esse ostendi , quàm jactaretur à quibusdam , neque idem in cohibendo , moderandoque Rege jus , ditionemque , quod in creando Polonorum esse ; quin permessa Regi rerum omnium arbitria , omniumque vitæ , ac necis potestatem. Ab omnibus enim tam civitatum , quàm provinciarum Magistratibus , Judicibusque provocationem ad Regem esse , legumque eundem , & publici juris vnicum interpretem , & Senatum consulere , non præscribere Regi , neque ipsum stare , sed vti Senatorum sententiis , quò certius quid optimum factu sit , statuatur. Decreta , consultaque deliberari à Senatu , à Rege fieri. Hunc rectorem , moderatoremque Reipublicæ , illum monitorem esse. Denique Senatum testem vitæ , actorumque Regis , non arbitrum esse , & ei non justo imperio in suos , sed

iniquâ dominatione , ac violentâ interdictum. Ad hæc neminem in Polonia honoris vllum titulum , quo à privato distingui possit , nisi beneficio Regis habere , ac ne copias quidem honoribus pares , neque enim illos , aut aliam , quàm Senatoris dignitatem nosse , aut Senatorium munus facillè , nisi ex præfecturis , & Regionum bonorum procuratione tueri , neque hæreditario jure hæc à patribus transmitti filiis , sed vnico Regis munere dari. Igitur & legum arbitrium , & cum eo rem , famam , vitam omnium in Regis fitam manu esse , & honorum , & commodorum nullam cuiquam , nisi in eo spem. Atque his frenis facillè Regem , quò velit , totam agere , continere , flectere , ac moderari Rempublicam. Publicam item pecuniam potestati ejus traditam , neque ad Senatum rationes , sed ad Regem à Quæstoribus referri : & Quæstores , & Senatores ipsum legere. Ergo summam in magistratibus mandandis , Senatoribusque legendis curam , cautionemque Regi adhibendam : suorum , id est , Catholicorum , qui maximè sui essent , optimos quosque provehendo , ornandosque magno studio , atque delectu , quo cæteri ad promerendam paribus artibus ejus gratiam excitarentur. Illud respiciendum callidorum hominum consilium , quì hæreticos suaderent leniendos , præmissisque adjungendos sibi : id enim in nullam partem fidele , aut tutum consilium esse. Nam quod iis Rex tribuisset , dupliciter nociturum :

primò adversarios suos potentiores facturum , & in seipsum confirmaturum ; deinde persuasurum eis , idque illos jactanter præselaturos , ipsum in eos non sponte , sed metu liberalem , ac munificum esse ; qui enim conscii sibi sint animi alieni , infensique , ne ipsum quidem aliter in se animatum existimaturos. Atque hanc esse populorum de Rege opinionem , longè importunissimam , si beneficia metu , ac necessitate extorquenda , non fide , atque obsequio promerenda crediderint. Ad id illud quoque incommodum accessurum , quòd dum communes adversarios indulgentiâ , ac honoribus pellicere studebit , alienabit suos , qui debita sibi navatæ operæ , atque fidei præmia deferri ad alios æquo animo latuuri non essent. Contemnenda illi , deridendaque hæc terricula monentium , si Catholicos vnos complectatur , vnis maximè vtatur , periculum ab hæreticis ei fore : quod periculum ? aut à quibus , aut quo duce ? aut quibus viribus ? quin si omnes intelligent , eum Rempublicam non nisi Catholicis commissurum , ipsi quoque hæretici Catholicis fient , ac si se ipse indicarit , & honores , præmiâque bonorum , & dicto audientium , non seditiosorum , & contumacium fore declaraverit , brevi hos spiritus , quos Augusti negligentia prius , deinde corrupta mens aluit , fractos , submittentisque se visurum. Hic vnus Gallorum : At tu ,
 » inquit , hostili esse animo Regem in omnes hæreticos vis ! eosque tuâ sententiâ exigis Regiâ , ac
 totâ

totâ Republicâ expellis , quod nisi bello , & ar-
 mis fieri non videtur posse ? Ego verò , inquam ,
 nihil hostiliter cenſeo in eos conſulendum ; ne-
 que enim vi , atque armis eſt opus , ubi idem le-
 ge , atque diſciplinâ aſſequi poſſis ; ac ne abigi
 quidem Regiâ quemquam volo : hoc ſentio , hæ-
 reticos comiter à Rege eſſe habendos , atque ex-
 ploratâ ſpe non ſolùm gratiæ , ſed quæ gratiam
 ſequuntur , ſi pernicioſos errores , & ſectas , qui-
 bus Republica ſcinditur , & infirmatur , abjece-
 rint ; ſi pertinaces eſſe , & in ſuſcepta pravita-
 te perſtare voluerint , tum jaceant , & hanc ſal-
 tem pœnam ferant , ut deſertæ Catholicæ pieta-
 tis culpam honori ſibi fore non ſperent : atque
 hoc leniſſimum , & maximè præſens hujus mali
 remedium eſſe , & in manu ſitum Regis . At cùm
 omnes magiſtratus , honorésque melioribus , pro-
 batoribúſque mandandos , nec in Senatuum ,
 niſi ſpectatæ fidei viros legendos , tum ſummam
 curam , delectúmque in Episcopis Regi eſſe ad-
 hibendum , in quo pariter & populorum , & ipſius
 ageretur ſalus : hos enim Senatûs & dignitate ,
 & auctoritate Principes eſſe : hos provincialium
 conventuum , & omnis publici conſilii præſides :
 hos ſacrorum , ac religionis Antitiſtes : hos de-
 nique patres , paſtoresque omnium eſſe , ut im-
 probum Episcopum designare Rex non poſſit ,
 (quando deligendi eos jus uſurpatione ſuperio-
 rum Regum ad ipſum reciderit) quin ſe gravi
 crimine , noxâque Deo obſtringat : & malos

D d d

Episcopos graves sapè adversarios experiturum : bonis semper obsequentibus, semper sui, ac Reipublicæ studiosis vsurum. Per hos in Senatu, per hos in provinciis omnia, quæ velit, quæque vtilia Reipublicæ sint perfecturum : in summa, maximum ad omnia momentum ipsi in Episcopis fore, eoque plus curæ, studiique in iis cooptandis adhibendum esse. At cùm hoc studiosè curandum, tum non negligendum illud esse. Ab singulis præfecturis, in quas est omne divisum Poloniæ Regnum, Legatos ex equestri ordine ad publica concilia mitti solere, (terrestres nuncios ipsorum linguâ appellari) & ab Equitibus (plebem enim servorum loco habitam in nullam Reipublicæ partem admittunt) cujusque præfecturæ hujus rei causâ coactis creari vnum, aut plures, vt visum mittentibus fuerit, & antea quidem hos ad id modò mitti solitos, vt consulta Senatus acciperent ; & ad suos quisque renunciaret, ne qua pars Regni, quæ publicè decreta essent, ignoraret. Sub Augusto Rege tantam auctoritatem assumpsisse sibi, vt cuncta pænè sub arbitrium, ditionemque suam contraxerint, simillimique evaserint Tribunis plebis veteris Romanæ Reipublicæ, quorum potestas tegendis ab injuria potentiorum civibus inventa, turbandæ, vexandæque civitati plerumque fuit. Eamdem enim viam ingressos terrestres nuncios, & præscribere Senatui, quæ decernenda sint, & decretis intercedere audere, & turbulenta inde confi-

lia sæpè prodire ; & inter hos plurimùm hæreticos audaciâ , ac seditiosis orationibus valere. Horum minuendam paulatim auctoritatem , cohibendâque licentiam Regi esse , ac in præsentia dandam operam , vt Catholici , & sui , & Reipublicæ cupidi , non turbulenti , ac novarum rerum machinatores ad concilia mitterentur ; quod vt fieret , excitandos , ac beneficiis invitandos Catholicos , ne id ipsi munus refugiant , nec vitandi causâ turbas , & contentiones cum hæreticis , domi se contineant , & publicos provinciarum conventus obire negligant ; sic enim fieri , vt Rempublicam à melioribus desertam hæretici invadant , & sapientium munera audaces præripiant. Quòd si ipse Catholicos monuerit , ne se , operamque suam inertem , aut certè indecoro otii studio subtrahant Reipublicæ , & navos inde , industrioseque honoribus , ac præmiis illexerit , brevi totam in Catholicorum manus rem Polonam venturam , brevi hunc novarum opinionum amorem restinctum iri , & omnes suâ sponte obsolescentes hæreses brevi interituras , cunctaque inde auctoritati , ac nutui ejus paritura. Sed enim ita secum statuere eum debere talem Senatam habiturum , qualem ipse fecerit , non legendo solùm eum , sed exemplum ex moribus suis præbendo , neque Senatam solùm , sed vniversam Nobilitatem ad ipsius se similitudinem , morèmq; formaturum ; vnos enim ex omnibus gentibus maximè Regum suorum imitatores Polonos esse. Duarum igitur

D d d ij

rerum specimina statim in ipso eluceant; primò
pium se, metuentémque Dei, & in Catholicæ
religionis cultu, divinísque ceremoniis diligen-
tem, observantémque præstet, quâ vnâ re tan-
tùm ad sanandas, & ad Ecclesiæ auctoritatem
revocandas hæreticorum mentes profecturum se
speret, quantùm multi simul Doctores, & sacra-
rum litterarum scientiâ, & dicendi facultate ex-
cellentes effecturi non essent: deinde bellicarum
rerum studiis deditum animum præferat: de his
differentes & libenter audiat, & vltro sermones
provocet, juventutem in militaribus exercitatio-
nibus assiduè habeat, decurrentes in equis, aliâ-
que militiæ simulacra edentes, quibus gens suâ-
pte naturâ dedita, vel sub negligente talium re-
rum Rege exerceri est solita, & spectet libenter,
& edoceat, in morémque patrium aliquid insti-
tuat, & ipse talibus ludis, quod ejus & ferre,
& postulare ætas videretur, sæpè & intersit, &
præsit. Mirum quantum hæ parvæ res, & gratiæ
illi, & auctoritatis apud vniversam gentem fa-
cturæ sint; mirum quantum & in restituenda re-
ligione, & in revocanda militiæ disciplina vali-
turæ. Adjeci inde ex consilio Commendoni, vt
primo quoque tempore belli adversum Moscos
æternos Polonorum hostes, & exercendæ, con-
tinendæque in militari disciplina genti natos,
gerendi cogitationem susciperet: ad multa id a-
ptum consilium videri; primùm enim Imperia,
& Regna nullam rem æquè tueri, ac Regum

ipforum nomen, atque famam, maximè si bello parta fuerit. Deinde Regi novo longinquo, alienigenæ, genere, ætate, expectatione florenti, quæ res alia Regnum confirmet, nisi quæ peperit? Quam commendationem sui præsentis appetat aliam, nisi per quam absenti Regnum conciliatum sit? Bellum initio Regni susceptum non ad opinionem modò hominum gloriosum, sed muniendis domi rebus propè necessarium à peritis præsentis rerum Status Poloniæ duci, ut si quies, & pax teneat, nulla satis efficacia remedia sint, quibus sanari, ac stabiliri Regnum posse videatur. si enim illæ gentes diutiùs in eo otio, luxúque, quo marcescerent, relinquerentur, alterutrum sequi necesse fore, ut aut intestino morbo contabescerent, aut externâ aliquâ vi conciderent. Bellum omnia hæc turbulenta consilia, quibus crescere ex commota, atque inquieta Republica, quidam volunt, concocturum, discussurumque, idem erudita illa pocula, inter quæ de divinis rebus quærunt, disserunt, statuunt, exhausturum, ipsasque hæresum radices, quas otio natas, licentia, intemperantia, luxus, convivia aluere, disciplinâ, atque bello excisas, funditúsque extirpatas iri. Id suam Reipublicæ formam, id pristinam legum, Magistratum, Regis reverentiam pravâ consuetudine delapsam redditurum, id propagando imperio viam aperiturum; id verendam majestatem nominis sui Polonis simul, ac finitimis Regibus populisq; facturum; id denique

expeti vulgò poscique ab omnibus, præter eosdem illos quibus seditiosæ domi conciones, conciliâque honori, atque emolumento sint. Huic communi studio latantium nactos se aliquando Regem, quo duce superiorum annorum incommoda Augusti ignaviâ accepta vlciscantur; nisi
» respondisset Rex, verendum esse, vt satis gloriæ
» partum in Gallia foret; si enim se iis conciliorum
» fluctibus, quæ alia ex aliis nascuntur, committat,
» si illis laqueis irretiri, ac circumveniri se patiatur;
» hæsurum implicatiorem, quàm vt facillè inde se
» vniquam expedire, atque extricare possit. Materiam autem belli, causamque nec defuturam, & de
» eventu, nisi res oscitanter administrarentur, dubitandum non esse, quippe rem cum hoste viris, armis,
» arte militiæ longè impari fore. Hoc postea consilio vsus Stephanus Rex, qui Henrico successit totâ Livoniâ expulsis Moscis, pacatâque pernobilis provinciâ, magnum nomen suum per omnem Europam fecit, atque homo novus, nec privatâ solum, sed etiam tenui fortunâ ortus, Polonos severiori imperio, quàm si natus Rex eorum esset, plures inde annos rexit. Lætus hæc differentem audivit Henricus, sed nihil libentiùs, quàm & Commendonum aggrediendi belli auctorem esse sibi, & Regiam vim non vsque adeò constrictam hebetemque esse, vt inculcatum ei à quibusdam fuisset. Percunctatio inde Regis, amicorumque de singulis panè Principibus fuit, in qua juvenis sensus enituit sanè egregius, qualis quisque est.

set, haud aliâ re magis, quàm religionis fide distinguentis, ac nihil prius quàm Catholicus, an hæreticus quisque esset, quærentis: & nos quidem cùm ingenium vniuscujusque morésque, tum quæ inter ipsos conjunctiones, atque vnde vnitæ, quæ item simultates, quæ inimicitia, quibus ex causis; qui verum studium Regi in comitiis præstitissent, qui adversati palàm fuissent, quorum probata fides, quorum suspecta fraus esset, qui statim admovendi rebus, qui spe alendi, qui denique cavendi, quique amplectendi viderentur, abunde differuimus. Atque hæc nosse Regi adeò jucundum fuit, vt scripto comprehensa tradi vtique sibi voluerit; nec destitit inde, vt quidquid in deliberationem venisset, à nobis quid sententiæ haberemus, exquirere.

*De adventu Regis, ac de diademate illi
imposito, ac de fuga ejusdem.*

CAPUT XII.

TRIGESIMO inde die Cracoviam est ventum; ad primos Regni fines Francofordium inter, & Mieseriziam Cujaviensis Episcopus, & decem cum eo Principes à Senatu legati, advenientem acceperunt Regem frequenti, ac splendido comitatum agmine: multi enim Nobiles Poloni, alii privatim officium in Regem occupantes,